

TRES MIRADES SOBRE EL TEATRE LLATINOAMERICÀ

Enric Ciurans

Al llarg dels més de quaranta números publicats d'ASSAIG DE TEATRE, la presència de la realitat cultural i escènica llatinoamericana ha estat una constant i una referència principal en aquesta revista. Es faria força llarg esmentar els col·laboradors i els articles que han tingut com a protagonistes la realitat del teatre llatinoamericà, ja siguin textos de dramaturgs o comentaris de congressos, obres, festivals o espectacles. Per exemple, hem recollit les principals ponències d'algunes de les edicions dels Encuentros de Escuelas de Teatro celebrats a Mèxic, com també les d'una de les darreres edicions del congrés de Teatro Argentino y Latinoamericano, celebrat anualment a Buenos Aires; i hem dedicat el monogràfic de la revista, en diferents ocasions, a la realitat del teatre llatinoamericà: una vegada al teatre a Mèxic, dos números al teatre de Buenos Aires, al teatre de Xile i al teatre de Cuba.¹ Tanmateix, hem publicat diverses obres de dramaturgs llatinoamericans, tot mostrant una àmplia varietat de tendències i països representats: *Fresa y chocolate*, de Senel Paz (revista número 24); *El demonio chino* y *Los dos mundos*, de Luisa Josefina Hernández, y *La prisionera*, d'Emilio Carballido (n. 29-30-31); *Almuerzos de mediodía o Brunch*, de Ramón Griffero (n. 33-34); *El señor Martín*, de Gastón Cerana (n. 35); *Una buena afeitada*, de Juan Sasiáin, i *Las ocupaciones nocturnas*, d'Ignacio Escárcega (n. 36); *La muerte del ñeque*, de José Triana (n. 39-40); *Cruzando el puente*, de José Triana (n. 41), i *Medea en el espejo*, de José Triana (n. 42).

No voldriem oblidar que a les planes d'ASSAIG DE TEATRE (revista n. 5-6, juny del 1997) ens ocupàrem a bastament d'una de les principals figures del teatre porto-riqueny: la directora Victoria Espinosa, vinculada a la Universitat Puerto Rico, amb motiu de la seva estrena mundial de dos textos de Federico García Lorca, *Así que pasen cinco años* i *El público*.²

Aquesta vegada, hem aplegat un seguit de conferències dictades per tres personalitats força diferents del teatre llatinoamericà: el director teatral argentí, establert a Veneçuela, Juan Carlos De Petre, creador del Teatro Altosf, una de les companyies més rellevants d'aquell país que té sucursals en altres indrets d'Europa i Amèrica; el catedràtic de la Universitat de Buenos Aires Osvaldo Pellettieri, un home clau en la recerca teatral iberoamericana al capdavant del Grupo de Estudios de Teatro Argentino e Iberoamericano (GETEA), d'un ampli currículum, primer com a director escènic i després com a investigador de les arts escèniques; i finalment José Luis Ramos Escobar, actualment degà de la Facultat de Lletres de la Universitat de Río Piedras (Puerto Rico), dramaturg i investigador del teatre porto-riqueny i iberoamericà que té una trajectòria exemplar en tots dos àmbits. El motiu que ha permès reunir aquestes personalitats ha estat que aquests ponents foren convidats al curs de doctorat impartit pel Dr. Ricard Salvat al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona titulat «Espai i creació artística: relacions i mútues influències entre posada en escena teatral i cinematogràfica». Amb aquest curs el

Dr. Ricard Salvat cloïa una trajectòria de més de quaranta anys a la Universitat de Barcelona, la qual fita mereixia ésser recordada amb la presència d'aquests destacats investigadors de les arts escèniques que varen arrodonir les classes magistrals impartides pel Dr. Salvat.

Juan Carlos De Petre, un home apassionat i vinculat visceralment a un teatre concebut com a eina principal de coneixement interior, va fer el 16 de març la conferència titulada «El Teatro Desconocido. Aproximación al Teatro Alto de Venezuela». Aquest creador, instal·lat a Veneçuela des del 1976 i anteriorment radicat a París durant dos anys, ha sintetitzat la visió de les avantguardes teatrals (Artaud, Grotowski, etc.) amb la realitat del teatre llatinoamericà, i ha creat una escola d'actors que segueixen el seu mètode de treball, que ha publicat sota el títol d'«El teatro desconocido».³ La particular visió del treball de creació de De Petre es pot sintetitzar en les paraules següents, extretes del seu llibre: « (...) en el teatro desconocido no existe el dramaturgo, pero sí existe la obra: los actores con el director deberán develarla en cada jornada de trabajo. Es lo que podríamos llamar "la vida virtual de todas las cosas"; crear es hacer visible esta virtualidad, manifestarla. Llegaremos así al tiempo esperado: el inquietante momento de la partida en ruta hacia el encuentro.»⁴

El professor Osvaldo Pellettieri dictà la conferència titulada «Nuevas tendencias del teatro argentino» el 20 d'abril. Cal situar aquesta important contribució dins la particular trajectòria d'aquest investigador de la dramaturgia argentina i *porteña*, preocupat per sistematitzar els diferents corrents escènics que conviuen en el dinàmic, múltiple i ric panorama escènic argentí.⁵ El professor Pellettieri, al capdavant d'un equip de joves investigadors, ha aconseguit que la Universitat de Buenos Aires esdevingui un centre molt important de recerca teatral, gràcies al congrés que anualment organitza on es reuneixen els principals investigadors nord-americans i europeus de les arts escèniques. El seu treball permet observar com la realitat escènica argentina està conformada per diferents generacions que van creant una realitat dialèctica enfront d'un país convuls que darrerament ha patit ensurts i crisis molt greus, cosa que no ha repercutit en la potència i la creativitat del seu teatre, la qual cosa ho demostren els èxits assolits per alguns dels seus representats a casa nostra, com ara Javier Daulte o Ricardo Bartís, dels quals ja ens hem ocupat en les planes d'ASSAIG DE TEATRE. Però per damunt d'altres consideracions volem destacar la claredat i el rigor metodològics que traspuen els treballs del professor Pellettieri, i l'ambició del seu equip d'investigadors per tirar endavant el monumental treball *Historia del teatro argentino*, tant a Buenos Aires com a la resta del país, que aplegarà un nombre considerable de volums quan tot plegat hagi arribat a bon port.

El passat 18 de maig el professor José Luis Ramos Escobar impartí la conferència «El teatro en Puerto Rico», en què donà a conèixer la particular situació d'un país que manté uns lligams molt particulars amb els Estats Units, essent-ne estat lliure associat. Aquest fet marca, sens dubte, la realitat social i cultural d'un país que veu en la defensa de la llengua espanyola un baluard i una reivindicació constants de la seva sobirania cultural i política. El teatre apleix a la societat porto-riquenya un paper fonamental en aquesta defensa i el professor Ramos en feu una apassionada defensa tot resseguint les darreres tendències d'aquesta realitat tan peculiar de Llatinoamèrica.

Finalment, incloem en aquest monogràfic una entrevista a Osvaldo Pellettieri en la qual tracem de posar en relleu la seva trajectòria com a director escènic —tot sovint amagada per la

seva trajectòria docent i investigadora—, i, molt especialment, perquè ens expliqui com es va fundar el GETEA i els seus objectius, ja que aconsegueix una tasca fonamental per donar a conèixer la realitat del teatre d'aquests països tan propers i, tanmateix, tan llunyans a nosaltres.

NOTES

1. Ens referim als números següents d'ASSAIG DE TEATRE: «El teatre a Mèxic», n. 29-30- 31, corresponent al març del 2002; «El teatre a Xile», n. 33-34, corresponent al setembre del 2002; i «El teatre a Buenos Aires», n. 35 i 36, corresponents al desembre del 2002 i al març del 2003, respectivament. En el número 42 ens hem ocupat del teatre cubà, arran d'una trobada a la qual fou convidada l'ALET per commemorar el quarantè aniversari de la revista *Conjunto*. Tenim previst properament dedicar un monogràfic de la revista al teatre a Veneçuela.

2. En concret, vàrem publicar un seguit de textos sota l'epígraf «Homenatge a Victoria Espinosa: estrena mundial de *Así que pasen cinco años* i *El público* a la Universidad de Puerto Rico», en què es recollien textos dels programes de mà d'ambdues estrenes, l'esment que se'n feia al *Boletín Informativo de la Universidad de Puerto Rico*, la correspondència de la directora fent referència a aquests muntatges i comentaris de destacats homes de teatre i la literatura porto-riquenya: René Marqués, E. F. Granell i José R. de la Torre. Vegeu, ASSAIG DE TEATRE, n. 5-6, p. 9-51.

3. DE PETRE, Juan Carlos. *El teatro desconocido*. Maracaibo (Veneçuela): Universidad del Zulia. (Colección YanamA), 1996.

4. *Op. cit.* P. 77.

5. La ponència que publiquem a ASSAIG DE TEATRE és una continuació de l'assaig «La dramaturgia en Buenos Aires (1985-1998)» que el professor Pellettieri publicà al volum PELLETTIERI O.; ROVNER, E. (ed.) *La dramaturgia en Iberoamérica. Teoría y práctica teatral*. Buenos Aires: Galerna, 1998.